

SP VEENENDAAL – ZOMERSPECIAL

TIEN GEBODEN

**DE TIEN GEBODEN UIT DE BIJBEL
NAAR DE MAATSTAVEN VAN MODERN SOCIALISME**

MENSELIJKE WAARDIGHEID – GELIJKWAARDIGHEID – SOLIDARITEIT

Zomerspecial 2013
door: Jan Breur

INHOUDSOPGAVE

• VOORWOORD	.....	p3
• GEBOD 1	.....	p5
• GEBOD 2	.....	p8
• GEBOD 3	.....	p11
• GEBOD 4	.....	p13
• GEBOD 5	.....	p15
• GEBOD 6	.....	p17
• GEBOD 7	.....	p20
• GEBOD 8	.....	p23
• GEBOD 9	.....	p26
• GEBOD 10	.....	p28
• EPILOOG	.....	p31
• TIPS	.....	p33

VOORWOORD

Vaste lezers van het *SP VEENENDAAL WEBLOG* weten dat ik jaarlijks, rond Pasen een overdenking schrijf, waarin ik steeds een parallel trek tussen het socialistische gedachtegoed en de wijsheden van Jezus van Nazareth en zijn vroege volgelingen. Elk jaar opnieuw blijkt het Nieuwe Testament uit de bijbel een goede voedingsbodem of inspiratiebron voor sociale en progressieve ideeën.

Deze stukken schrijf ik niet om mensen tot het christelijke geloof te brengen. Misschien is het juist omgekeerd: misschien schrijf ik ze om christenen zich thuis te laten voelen in de links-progressieve hoek van het politieke spectrum. Mijns inziens sluit de SP beter aan bij het gedachtegoed van Jezus dan veel kerken of de confessionele partijen doen.

Dit maakt van sociaal denken echter nog geen exclusief christelijke aangelegenheid. Of je je drijfveren voor **Menselijke Waardigheid**, **Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit** nu uit de Bijbel, de Thora, de Koran, de Bagavit Ghita, Star Wars, Marx of jezelf haalt: iedereen is even welkom. Samen proberen we de wereld en stukje mooier te maken...

Sociaal en progressief denken is niet gebonden aan een religie. Maar uit religieuze documenten kan wel inspiratie geput worden voor dat denken. Mijn aanvliegrouwe voor deze overdenkingen is wellicht meer filosofisch dan theologisch van aard (hoewel de scheidslijnen tussen deze disciplines vaag zijn). Aantonen dat 'onze God de beste is', of dat er maar 'een waar geloof kan zijn' staat niet op mijn agenda, en hoort er ook niet op te staan.

Veel meer vraag ik me af: Wat is de moraal achter het verhaal? Wat kan ik hiermee? Hoe kan ik hiermee zin en richting aan mijn bestaan geven?

Ik schrijf niet om het denken uit te schakelen en de discussie te stillen. Ik schrijf juist om het denken en de discussie aan te wakkeren.

Met dezelfde insteek als mijn paas-overdenkingen, zal ik gedurende de zomer de Tien Geboden uit het boek 'Sjemot' of 'Exodus' behandelen. Niet om een Joods-Christelijk stempel te drukken, maar om de geest te scherpen. Voor iedereen.

Per artikel neem ik een gebod, dat ik tegen het licht houd. Daarbij stel ik de vraag wat ermee bedoeld wordt, en hoe het zich verhoudt tot de criteria van **Menselijke Waardigheid**, **Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit**.

Toch zullen en verschillen zijn. Bij het beschouwen van de 10 geboden leg ik mezelf een belangrijke beperking op die ik niet heb in de paas-overdenking. Ik zal gebonden zijn aan een hele specifieke teksten, terwijl ik met de paas-overdenkingen vrijelijk kan 'shoppen' uit de evangeliën - en de rest van het Nieuwe Testament. Ik kan met de juiste selectie en combinatie(s) van teksten de bijbel 'naar mijn standpunt toe' schrijven. Dat is niet zozeer valsspelen: ik zoek teksten die bij een bepaald thema passen.

Door de basis van een artikel te koppelen aan een vaststaande tekst - te weten een specifiek 'gebod' - zie ik af van de luxepositie die ik met mijn paas-overdenkingen wel heb. Een moeilijker gebod kan ik niet zomaar naast mij neerleggen, zelfs niet als ik het er niet mee eens zou zijn - of het niet in het socialistische gedachtegoed zou passen.

Een tweede 'handicap' is dat de Tenach, of: het Oude Testament, over het algemeen een andere ethiek heeft dan het Nieuwe Testament. In het Nieuwe Testament gaat het vooral over **naasteliefde** en **solidariteit**, terwijl het Oude Testament vooral om **tucht** en **ordedraait**. En de Tien Geboden (aseret hadiwrot) vormen toch, als het ware, de Joodse grondwet. De facto dus het fundament voor tucht en orde. Komen daarin de socialistische kernwaarden wel voldoende naar voren, of blijft het bij van boven opgelegde gedragsnormen? En zijn de waarden die onder de normen liggen nog wel te herleiden?

De artikelen zullen dan ook niet eindigen met een uitleg waarom het behandelde gebod past in het socialistische denken. Veelmeer zal ik moeten formuleren of dit gebod bruikbaar is voor **ALLE** mensen (of in ieder geval: socialisten), of enkel voor de aanhangers van 'De Ene God' uit de monotheïstische godsdiensten.

Dit alles gezegd hebbende kijk ik als schrijver - en hopelijk ook u als lezer - uit naar een spannende, intellectuele uitdaging om de zomer door te komen. Ik wens u veel lees- en denkplezier toe; en een mooie vakantie!

Groet,

Jan Breur

FUN FACTS

OVER DE TIEN GEBODEN

Hoewel deze feiten bij behandeling van de geboden zelf nog boven komen drijven; is het wellicht handig om ze vooraf te weten...

- Er zijn twee verschillende varianten van de Tien Geboden in de bijbel te vinden. De eerste set sloeg Mozes kapot toen hij geconfronteerd werd met het Gouden Kalf. Omdat deze set verloren was gegaan, moest Mozes een nieuwe set vervaardigen.
- De beide sets verschillen van elkaar.
- Hoewel in het verhaal 'verloren gegaan', is de eerste set op maar liefst twee plekken terug te vinden in de bijbel: in Exodus 20:2-17 en in Deuteronomium 5:6-21.
- De set die Mozes NIET heeft stukgeslagen, is slechts één keer in de bijbel opgenomen: in Exodus 34:11-26.
- Deze tweede set wordt de 'rituele dekalog' genoemd; en wordt vooral erkend door aanhangers van de zgn. 'documentaire hypothese'...
- Er is geen officiële nummering van de Tien Geboden. Waar het ene gebod begint, en de andere eindigt (en zelfs: wat tot onderdeel van een gebod wordt gerekend), kan per (sub)religieuze demoninatie verschillen.
- Hoewel de Christenen het zgn 'Oude Testament' rechtstreeks aan het Jodendom ontleen, heten diverse zaken anders in het 'Joods' dan in het 'Christelijks': Dat wat voor Christenen het 'Oude Testament' heet, noemen Joden 'Tenach'; het boek Exodus heet 'Sjemot' en de Tien Geboden heten 'asèrèt hadiwrot'.

GEBOD 1

Wacht je ervoor een verbond te sluiten met de inwoners van het land waarheen je op weg bent, want dat zou jullie ondergang zijn. Breek hun altaren af, verbrijzel hun gewijde stenen en hak hun Asjerapalen om, want jullie mogen niet voor een andere god neerknielen. De HEER, de Afgunstige, duldt immers geen andere goden naast zich. Sluit geen verbond met de inwoners van dat land, want wanneer die zich met hun goden afgeven en offers aan hen brengen, zouden ze jullie uitnodigen om aan hun offermaaltijden deel te nemen. En als jullie uit hun dochters voor je zonen vrouwen kiezen, en die vrouwen geven zich met hun goden af, zullen ze ook je zonen daartoe verleiden.

Exodus 34:12-16

Een groot misverstand onder niet-kenners van de bijbel, is de gedachte dat er ergens een keurig genummerd lijstje te vinden is waar al de tien geboden staan. Helaas. Het is niet echt duidelijk waar het ene gebod begint en het andere eindigt. Om die reden hanteren Joden, Katholieken, Orthodoxen en Protestanten elk een eigen indeling van de tien geboden. In verschillende Soera's zijn de tien geboden ook versnipperd terug te vinden in de Koran. Maar een officiële lijst die de geboden van een tot tien nummert, bestaat niet. Bovenstaande tekst zal dus ongeveer het eerste gebod zijn. Ingekleed in een boel strenge, hele specifieke regels (met een behoorlijk xenofobe lading) staat hier feitelijk wat min of meer kan worden samengevat als:

"Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd. Vereer naast mij geen andere goden," de tekst die terug is te vinden in Exodus 20:2-3; een eerdere (en bekendere) versie van de tien geboden waar ook de nummering van de specifieke geboden ontbreekt.

In dat eerste gebod staat dus nogal wat. Meer nog dan algemeen verondersteld wordt. Je zou er zelfs uit kunnen opmaken dat de pertinente weigering van Israel om zich aan verdragen met betrekking tot de Palestijnse gebieden te houden - en hun kolonisatie bruut doorzetten - een directe uitvoering van het eerste gebod, zoals verwoord in Exodus 34, is. De veelgehoorde stelling dat 'de Koran een boek van geweld is', en 'de bijbel een boek van liefde' wordt in het eerste van de tien geboden al direct ontzenuwd. De Joods-Christelijke traditie kent ook een geschiedenis van geweld en de 'Godgegeven grondwet' gebiedt de vernietiging van andermans cultuurgoed en absolute segregatie - en dat al in het eerste artikel. Vergelijk dat eens met Artikel 1 van de Nederlandse grondwet, waarin iedereen gelijk is...

De intolerantie van God gaat zo ver in dit gebod, dat hij zichzelf volgens deze tekst wel moet presenteren als De Afgunstige. En dat, terwijl hij zichzelf enkele regels daarvoor nog 'liefdevol en waarachtig' noemde (Ex. 34:6).

Kennis van de context is wellicht noodzakelijk om chocola te kunnen maken van dit ogenschijnlijk haatdragende gebod. Het boek Exodus (Sjemot) beschrijft de uittocht uit Egypte, geleid door Mozes. Het Israelische volk heeft daar enkele generaties geleefd. Van economische vluchtelingen zijn ze verworpen tot slaven, totdat Mozes - pleegzoon van het koninklijk huis en van Israelische komaf - de slavernij een halt toeroept en het Israelische volk wegleidt uit het Egypte van de onderdrukkers, met Kanaan als beoogde eindbestemming.

Voor dit verhaal zijn echter geen archeologische bewijzen. Er zijn geen aanwijzingen dat

er een massale migratie (het gaat om een stoet van duizenden mensen) van Egypte naar het huidige Israel/Palestina heeft plaatsgevonden. Ook hebben de oude Egyptenaren, die doorgaans alles zeer goed documenteren, (voor zover bekend) niets geschreven over een massale uitbraak van hun slaven - of de reeks van 10 plagen die daar, volgens de overlevering aan vooraf ging.

Onder hen die daarom moeite hebben te geloven dat Exodus een 'waargebeurd verhaal' is, is de veronderstelling dat het boek ontstaan is tijdens de Babylonische ballingschap - als een boek van troost - gangbaar.

Welke van beide lezingen je ook aanhangt: het Joodse volk, en het Joodse geloof, was bezig zich een plek te verwerven in een wereld die sterker dan hen was. Daarbij dicteerde de dominante cultuur een meergodendom dat haaks stond op het monotheïsme van die ene kleine cultureel-etnische minderheid dat het Joodse volk in die regio was (en ook vandaag is).

Het Joodse volk, dat net bezig was het meergodendom te ontworstelen, wist nog niet precies wat het monotheïsme zoal moest behelsen. Het concept was in die tijd vrijwel uniek, en bij lange na niet zo wijdverbreid als tegenwoordig.

Daarom zijn er tot op de dag van vandaag nog sporen te vinden van het polytheïsme (meergodendom) in de bijbel. **Voorbeeld:** "De zonen van de goden zagen hoe mooi de dochters van de mensen waren, en ze kozen uit hen de vrouwen die ze maar wilden." (Gen. 6:2)

Zelfs op het moment dat Mozes volgens de overlevering bezig was de tien geboden op de twee stenen tafelen te houwten, vond het Joodse volk het nodig om een eigen God bij te maken, in de vorm van het 'Gouden Kalf' (Ex. 32).

Het eerste gebod vraagt dus niet zozeer om het vernietigen van andere culturen en religies, maar om het zuiver houden van de Joodse, die op het moment van schrijven net in de kinderschoenen stond. Het is natuurlijk niet zo gek dat je een radicaal nieuw geloofsconcept in haar eerste kwetsbare fase, vrij wilt waken van 'besmetting' door andere concepten.

Dit alles maakt het eerste gebod bijzonder tijdgebonden. In dat opzicht is het niet meer dan terecht dat de verwoording eerste gebod in Exodus 20 (Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd. Vereer naast mij geen andere goden.) meer bekendheid en aanhang heeft gekregen. (Overigens geldt dat voor alle 10 geboden.)

Al was het alleen maar, omdat je tegenwoordig niet zoveel Amorieten, Kanaanieten, Hethieten, Perizzieten, Chivvieten en Jebusieten (met wie je zonen niet mogen trouwen, en met wie je niet samen mag eten) meer tegenkomt.

Maar als het eerste gebod vooral voor Joden van toepassing was, rond het ontstaan van hun geloof... hoe is het dan van toepassing op ons, anno hier en nu? Het monotheïsme is al lang en breed gesetteld. Daarbij: het is mijn bedoeling om wijsheden te zoeken die het geloof overstijgen - niet wijsheden die men bindt aan een bepaald geloof. Het zou voor iedereen toepasbaar moeten zijn, en het eerste gebod lijkt dat niet te zijn.

Hoewel?

'God' heeft vandaag de dag nog altijd concurrentie van andere goden. Deze andere goden krijgen weliswaar niet de titel 'God', ze krijgen wel de status. Ze worden aanbeden, aangehangen, gevolgd... misschien wel meer dan 'erkende' goden ooit zullen worden. De god '**ambitie**' deed Rijkman Groenink de ABN AMRO ten gronde richten. En Geert Dales ieder project waar hij ooit zijn vingers oplegde doen ontploffen (meest in het oog

springend: de Amsterdamse noord-zuidlijn).

De god '**egoïsme**' deed Ayn Rand een ideologie schrijven waarin een ander helpen iets pervers is. En Margareth Thatcher deze ideologie uitvoeren, en daarmee een groot deel van de Britse bevolking in armoede storten.

De god '**verslaving**' creeert junkies en alcoholisten; de god '**lust**' zedenmisdadigers. De god '**voetbal**' maakt dat bij tijd en wijle groepen hooligans hele slagvelden aanrichten.

Voor de god '**begrotingsdiscipline**' offert het Kabinet Rutte de welvaart van het Nederlandse volk. Pechtold en zijn D66 offeren nationale democratie aan de god '**Europa**'. En dan zijn er nog de goden '**marktwerking**' en '**economie**', die kennelijk aanbeden worden door hele lagen van de samenleving - en met name hen die invloed hebben. Het moge duidelijk zijn dat je deze andere goden niet moet dienen. De vergaande verering van deze goden heeft een destructieve werking, zoals beschreven in bovenstaande voorbeelden.

Maar moet je God, de zelfverklaarde Afgunstige wel dienen? Wie is hij, dat hij wel gediend kan - of zelfs: zou moeten - worden? Is hij waardig om gevolgd te worden? Is hij meer dan alleen Afgunstig?

Ja, dat is hij. In het Nieuwe Testament vinden we een belangrijke zinnetje:

"God is liefde. Wie in de liefde blijft, blijft in God, en God blijft in hem." (1 Joh. 4:16).

Als je God, zoals dit zinnetje voorschrijft, vereenzelvigd met liefde (hoe tegenstrijdig dat ook lijkt met het beeld van de afgunstige god), hebben we hier een God die waardig is om gediend te worden. Door iedereen. Ook mensen die een andere religie of het atheïsme aanhangen, kunnen de Liefde aanhangen.

Vertaald naar de huidige situatie, zou het eerste gebod dus een gebod kunnen worden dat in het moderne socialistische denken past. Enige herformulering zou dan wel noodzakelijk zijn.

Ik stel voor:

Stel je niet bloot aan destructieve invloeden, maar dien de liefde.

GEBOD 2

Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde. Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de HEER, uw God, duldt geen andere goden naast mij. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten; maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.

Exodus 20:4-6

Maak geen godenbeelden.

Exodus 34:17

Nadat Mozes de 10 geboden (Ex. 20) en een waslijst aan andere instructies had ontvangen van God (Ex. 31:18), daalde hij de berg af en trof daar, volgens de bijbelse overlevering zijn volk, op een wijze die hem behoorlijk kwaad maakte. In afwachting van zijn terugkomst waren de Joden ongeduldig geworden en hadden een afgodsbeeld (het Gouden Kalf) gemaakt - en waren daarmee in overtreding van de geboden die Mozes juist aan het ontvangen was. Toen Mozes daar lucht van kreeg was hij zo kwaad dat hij - zo vertelt het verhaal - de door God gegraveerde stenen met daarop de 10 geboden aan stukken sloeg. Later hieuw Mozes een tweede set stenen tafelen uit, waarop hij 10 nieuwe geboden moest schrijven (Ex. 34:12-26)

Dat Mozes - en vooral ook God - in de bijbel kwaad zijn vanwege het Gouden Kalf is niet verwonderlijk. Het was immers een overtreding van een 'grondwettelijk' gebod. Dat de vroege Joden het Kalf maakten verwondert evenmin...

Het vroege Jodendom onderscheidde zich niet alleen van de omringende culturen door het concept van monotheïsme (religie waarin slechts een god voorkomt), maar ook door het feit dat die enig overgebleven god niet verbeeld mag worden. De Egyptenaren, Babyloniers, Grieken, Romeinen en alle kleinere oude beschavingen verbeeldden hun goden in houtsnedes, boetseerwerken, beeldhouwwerken en in de teken- en schilderkunst.

Niet alleen werden de goden op die manier verbeeld, ze werden er ook mee vereenzelvigd. Wie een totem van Isis of Asjera bij zich droeg, droeg Isis of Asjera bij zich. Waarom het Jodendom brak met de religieuze gewoonte van fysieke verbeeldingen van godheden, of inmiddels: de godheid, is mij niet bekend. Maar de breuk wordt gemarkeerd met de invoering van het Tweede Gebod en het conflict rond het Gouden Kalf.

In de Islam, een latere vertakking van het Jodendom, is het verbod op godenbeelden zelfs uitgebreid; niet alleen mag God, maar ook zijn laatste profeet (Mohammed) niet worden afgebeeld.

Een andere vertakking van het Jodendom, het Christendom, gaat wat lossier om met het afbeeldingsverbod. Met name in de Rooms-Katholieke kerk wemelt het van afbeeldingen van 'de Allerhoogste' en zijn heiligen. Protestanten zijn hier terughoudender in, maar een totaalverbod is vrij zeldzaam. Wel zullen christenen vrijwel altijd zeggen dat een afbeelding van God niet hetzelfde is als God, en zal er nooit naar een godsbeeld gebeden worden. Overigens kan dit anders liggen bij heiligenbeelden in de Rooms-Katholieke kerk.

Het moge duidelijk zijn dat God, volgens dit gebod, zich niet wil laten vangen in een afbeelding. In de originele tien geboden uit Exodus 20 is hij hierover heel specifiek; hij verbindt er consequenties aan tot in het duizendste geslacht. En was het eerste gebod

nog een concreet maar onnavolgbaar gebod in de vernieuwde tien geboden van Exodus 34; het tweede gebod is hier een simpel, helder zinnetje.

Als we de Bijbel mogen geloven (en iedereen staat het vrij om dat wel of niet te doen), is het dus dankzij het Gouden Kalf dat er twee versies van de Tien Geboden zijn.

En tot nu toe mogen de geboden weliswaar alleen in bewoording verschillen, vanaf het Derde Gebod zal dat ook voor de inhoud gelden:

Luidt het Derde Gebod in Exodus 20 nog: "Misbruik de naam van de HEER, uw God, niet, want wie zijn naam misbruikt laat hij niet vrijuit gaan;" in Exodus 34 lezen we: "Vier steeds het feest van het Ongedesemde brood, en wel op de daarvoor vastgestelde dagen van de maand abib, de maand waarin jullie weggetrokken zijn uit Egypte. Eet dan zeven dagen lang ongedesemd brood, zoals ik je heb opgedragen."

Dat is wel even andere koek...

Maar niet alleen van de Tien Geboden zijn er twee versies. Ook van het scheppingsverhaal zijn twee versies in omloop; Genesis 1 en Genesis 2. Van het levensverhaal van Jezus zijn er maar liefst vier varianten opgenomen in het bijbelse canon; de evangeliën van respectievelijk Mattheus, Marcus, Lucas en Johannes.

In dat opzicht is het ook niet zo vreemd dat je geen 'gesneden beeld', zoals de Statenvertaling het verwoordt, van God moet maken. God is niet in een enkel beeld te vangen.

Ook niet als je hem, op basis van 1 Johannes 4:16, synoniem maakt aan liefde. Liefde is immers zo weerbarstig als maar zijn kan.

John Denver en Placido Domingo verwoordden de veelzijdigheid van de liefde eens in hun duet, 'Perhaps Love'.

*Oh, love to some is like a cloud
To some as strong as steel
For some a way of living
For some a way to feel
And some say love is holding on
And some say letting go
And some say love is everything
Some say they don't know*

Dit zijn slechts enkele regels uit het liedje - en slechts enkele eigenschappen van de liefde. Wie ooit een relatie heeft gehad kan beamen dat liefde alles kan zijn; en dat er in liefde ook een grote tegenstrijdigheid kan zitten.

Liefde, en dus God, is vaak erg mooi - maar heeft ook een lelijke, beangstigende kant. De liefde kan afgunstig zijn, jaloers. Om die reden heb ik het Eerste Gebod ook niet afgeketst, maar ben ik op zoek gegaan naar een eigentijdse, universele(re) vertaling.

Dat zal ook voor het Tweede Gebod moeten, wil het de toets van bruikbaarheid doorstaan. In de huidige westerse samenleving hebben we immers niets meer met fysiek godendom. En al was het zo, dan was het aanbidden van een afgodsbeeld nog niet direct strijdig met de criteria van **Menselijke Waardigheid**, **Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit**. Dit zou het Tweede Gebod irrelevant maken voor het moderne socialisme.

Maar zo makkelijk wil ik mij er niet vanaf maken.

Liefde heeft immers alles te maken met de drie criteria. Kunnen liefde en menselijke waardigheid zonder elkaar bestaan? Kunnen liefde en gelijkwaardigheid dat? Liefde en solidariteit?

Ik denk het niet. Liefde is de bron voor deze drie; en zij voeden op hun beurt de liefde weer.

Maar liefde laat zich niet vangen in een enkel 'gesneden' beeld. Menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit moeten soms van mens tot mens anders worden ingevuld. En hoewel we ons al lang niet meer letterlijk overgeven aan godenbeelden, zijn we daartoe op metaforisch niveau soms misschien nog wel toe genegen. En dat zou ons kunnen belemmeren om uitvoering te geven aan het eerste gebod - het dienen van de liefde.

Het Tweede Gebod is, wanneer je dit meeneemt in je overwegingen wel degelijk relevant. De bewoording ervan - vooral in Exodus 20, maar ook in Exodus 34 - is echter te sterk verbonden met de worsteling tussen het vroege Jodendom en het aanbidden van beelden; te sterk toegesneden op een letterlijke interpretatie.

Daarom pleit ik nu wederom voor een nieuwe bewoording:

Probeer de liefde niet te vangen in een vastomlijnd idee.

GEBOD 3

Misbruik de naam van de HEER, uw God, niet, want wie zijn naam misbruikt laat hij niet vrijuit gaan.

Exodus 20:7

...want er staat geschreven: "Door uw toedoen wordt de naam van God onder de volken gelasterd."

Romeinen 2:24

Maak God niet tot een excuus bij jullie eden.

Soera 'De Koe' 224

Het socialisme is een politieke ideologie die zich bezighoudt met de verhoudingen tussen mensen onderling; primair in de sociaal-economische zin van het woord. Het wel of niet bestaan van God - of welk ander 'hogere wezen' dan ook - is hierin niet relevant. Wie de Aseret Hadiwrot, de Tien Geboden, vanuit een socialistische invalshoek benadert, stuit bij de eerste geboden - waarin God centraal staat - dus op een probleem. Via interpretaties is er nog wel wat van te maken: God laat zich vertalen als 'liefde', afgoden als 'destructieve invloeden' en godenbeelden als 'vastomlijnde ideeën'; desalniettemin zijn deze nieuwe invullingen nog weinig politiek.

Het derde gebod (in de door mij aangehouden telling) wordt in een aantal vertalingen (o.a. de Statenvertaling en de Delftse Bijbel uit 1477) gelezen als een verbod de naam van God 'ijdel(lijk)' te gebruiken. Vaak wordt dit begrepen als een vloekverbod of een verbod op 'godslastering'.

Nu is het weliswaar een teken van goed fatsoen om niet te vloeken; met socialisme heeft het niet zoveel te maken. En andere vormen van godslastering zijn al helemaal heikel: want wanneer is er überhaupt sprake van lastering?

Bij behandeling van de vorige twee geboden 'zagen' we dat Mozes de oorspronkelijke tien geboden uit Exodus 20 stuksloeg en er een set nieuwe geboden (Exodus 34) voor terugkreeg. Dit zijn duidelijk andere geboden dan de originele; in de nieuwe luidt het derde gebod een verbod op het eten van lekker brood gedurende een week in de maand 'Abib'.

Je kunt je afvragen hoe men wist wat de originele tien geboden waren, en hoe ze in de Tenach en de bijbel terecht zijn gekomen, als ze vernietigd en vervangen waren.

Voor de een is dit een legitieme vraag; voor de ander is dit smadelijke godslastering.

Datzelfde geldt voor de stelling dat er meerdere nummeringen van de tien geboden bestaan (ik heb reacties ontvangen waarin ik werd gewezen op de 'juiste' nummering); of dat de Koran niet van God persoonlijk, maar van mensenhanden afkomstig is. Is dat godslastering?

En als je je afvraagt hoe het eerste leven is ontstaan, als volgens de evolutieleer elk leven voortvloeit uit eerder leven - is dat dan evolutielastering?

Een dergelijk verbod belemmert de gedachtevorming, en daarmee de vooruitgang, en dat kan nooit de bedoeling zijn.

De links-progressieve traditie van religiekritiek heeft nooit sec het 'treiteren' van gelovigen als doel gehad. Veel meer ging - en gaat - het om het ontmaskeren van religie wanneer het fungeert als legitimering voor het in stand houden of zelfs bevorderen van (sociaal) onrecht. In OVERDENKING 2013 beschrijf ik hoe de belofte van het 'hemelvisioen' de arbeidersklasse nog niet zo gek lang geleden op haar plaats moest houden: "houd jij ze dom, dan houd ik ze arm" was het motto van een mosterverbond tussen kerk en kapitaal.

In deze context moet ook de vaak geparafraseerde opium-uitspraak van Marx gezien worden: "Religie is de zucht van het onderdrukte schepsel, het hart van een harteloze wereld, en de ziel van zielloze omstandigheden. Het is het opium van het volk."

Het misbruiken van God's naam moet volgens mij dan ook niet uitgelegd worden als het doen van godslasterlijke uitspraken in de gebruikelijke zin van het woord, maar als het er met de haren bijstelen van God bij het doen van onrecht. Daarmee zijn godsdienstcritici niet de werkelijke godslasteraars, maar wordt het derde gebod vooral geschonden door godsdienstfanaten.

De kruistochten (1095-1271), de Spaanse inquisitie (1478-1834), de excommunicatie van Luther (1521), de verbrandingen van Michael Servet (1535) en Giordano Bruno (1600) het levenslange huisarrest van Galilei (1633), de verstoting van Spinoza (1656)... stuk voor stuk zaken waarin God's naam werd misbruikt om de machtspositie van de kerk te handhaven - ten koste van de menselijkheid.

Voorbeelden die 500 jaar geleden niet geëindigd zijn.

De aanslagen van 9/11 werden 'in naam van God' gepleegd, de moord op Theo van Gogh idem dito. Televangelisten gebruiken 'God' om mensen geld uit de zakken te kloppen. Pastoors, dominees, rabbi's en imams spelen in op de godsvrees van hun volgelingen om weg te komen met misbruik en mishandeling. Zendelingen stelen kinderen van hun ouders, om ze als wees de 'gewenste' religieuze opvoeding mee te geven. 'God' wordt gebruikt als excuus om religieuze of etnische minderheden en homoseksuelen te discrimineren, mishandelen, doden.

Deze zaken zijn weliswaar niet de standaard, maar worden maar al te vaak door de geloofsgemeenschap die het aangaat - Joods, Christelijk of Islamitisch - met de mantel der liefde bedekt (of in de doofpot gestopt). Terwijl het hier om groteske schendingen van (onder andere) het derde gebod gaat.

Voor socialisten is het derde gebod uiterst relevant. Niet zozeer om de naam van een godheid niet in verband te brengen met fraude, oplichting, moord, onderdrukking, diefstal, discriminatie en wat dies meer zij; maar om op te treden tegen al deze misstanden. Er is geen excuus voor onrecht, dus is onrecht ook niet met 'God' te rechtvaardigen. God is geen excuus; dus zal een socialist dergelijk misbruik van de naam van God nooit mogen accepteren.

Wie misstanden pleegt, kan en mag zich niet verschuilen achter een metafysisch wezen of een geloofsboek. Dat zou raszuivere blasfemie zijn. Je bent zelf verantwoordelijk voor je eigen daden. Zowel voor het goede als het slechte wat je doet.

Het derde gebod gaat niet zozeer over vloeken. Of over het stellen van geloofsvragen. Het gaat over het nemen van verantwoordelijkheid, en de plicht deze te nemen zonder je te verschuilen achter (religieuze) excuses. Deze essentie verdient het om duidelijk naar voren te worden gebracht, en daarom wil ik het derde gebod als volgt verwoorden:

Onrecht is noch met religie, noch anderszins goed te praten; de mens is zelf verantwoordelijk.

GEBOD 4

Houd de sabbat in ere, het is een heilige dag. Zes dagen lang kunt u werken en al uw arbeid verrichten, maar de zevende dag is een rustdag, die gewijd is aan de HEER, uw God; dan mag u niet werken. Dat geldt voor u, voor uw zonen en dochters, voor uw slaven en slavinnen, voor uw vee, en ook voor vreemdelingen die bij u in de stad wonen. Want in zes dagen heeft de HEER de hemel en de aarde gemaakt, en de zee met alles wat er leeft, en op de zevende dag rustte hij. Daarom heeft de HEER de sabbat gezegend en heilig verklaard.

Exodus 20:8-11

En hij voegde eraan toe: "De sabbat is er voor de mens, en niet de mens voor de sabbat."

Marcus 2: 27

De rustdag is voor aanhangers van de monotheïstische godsdiensten een heilig begrip. Joden en Zevendedagadventisten houden deze op zaterdag - de zevende dag in de week - als verwijzing naar de zevende dag, waarop God volgens de bijbel zelf rust zou hebben genomen na de voltooiing van de schepping. Veel christenen houden hem op zondag, verwijzend naar de dag waarop Jezus zou zijn opgestaan uit de dood, en verheffen deze dag feitelijk tot een wekelijks 'klein pasen'.

Wat belangrijk is, is dat er een dag in de week vrij wordt gehouden.

Dat wetende zou de discussie in de Veenendaalse gemeenteraad over de zondagopenstelling van winkels een *no-brainer* moeten zijn voor de confessionele partijen. Het bijbelse gebod schrijft immers niet alleen voor dat gelovigen hun rust moeten houden, maar ook dat zij erop toe moeten zien dat anderen dit ook doen. De werkelijkheid is echter anders.

ChristenUnie en SGP stemden in met een draagvlakonderzoek hierover, dat zij een jaar eerder nog tegenhielden. Met de uitkomsten van dit onderzoek doen zij echter niets (vandaar dat zij aanvankelijk tegen het onderzoek waren), want zij blijven tegen de koopzondag. Het onderzoek fungeert voor hen enkel als middel om de invoering tegen te houden, of op zijn minst uit te stellen. Het CDA heeft (geheel volgens traditie, zouden cynici kunnen zeggen) een nog wonderlijker standpunt. Over de zondagopenstelling van winkels zijn ze verdeeld, maar ze zijn unaniem tegen een draagvlakonderzoek daarnaar. Terwijl dit onderzoek toch zou kunnen bijdragen aan een eendrachtig standpunt, zou je denken. En hoe kan het dat een christelijke partij niet de rijen kan sluiten over een van de tien geboden? Geldt het sabbatsgebod soms niet voor winkelpersoneel - en hoe zit het dan met de andere geboden?

Het (in deze telling aangehouden) vierde gebod is, althans: voor christenen, niet zo zwart-wit als het in Exodus staat beschreven. Nuancering vinden we terug in de Evangelieën, waarin het leven van Jezus volgens de bijbelse overlevering wordt beschreven. Nadat hij vermanend is aangesproken op het helpen van een vrouw op de sabbatdag, spreekt hij zijn opponent, de synagogeleider en de menigte, verontwaardigd toe: "Huichelaars! Maakt niet ieder van jullie op sabbat zijn os of ezel los van de voederbak om hem te laten drinken?" (Lucas 13:15)

Samengevat; veel Joden verrichtten destijds - ruim 2000 jaar geleden - al het noodzakelijke op de sabbat, en Jezus keurt dit goed. Wat gedaan moet worden, moet gedaan worden - ongeacht de dag van de week. De afweging die dus gemaakt moet worden inzake de zondagsopenstelling van winkels, is, voor aanhangers van de Joods-Christelijke traditie, of deze noodzakelijk is.

Hoewel er veel socialisten in een god (of meerdere) geloven, maakt deze geen deel uit van de socialistische ideologie. En dus kan er - puur op ideologische basis - niet aan een god worden gespiegeld. De geleverde motivatie: gij zult rusten, want god deed het ook, gaat dus niet op. Dat wil niet zeggen dat vrije tijd geen groot goed is voor socialisten. In tegendeel. Op 23 december 1960 werd de vrije zaterdag ingevoerd; het sluitstuk van de arbeidersbeweging op het gebied van vrije tijd. Het was eveneens de (socialistische) arbeidersbeweging die heeft geknokt voor de

invoering van tweede kerst-, paas- en pinksterdag. En datzelfde geldt voor de veertigurige werkweek. Niet om een voorbeeld te nemen aan (om het even welke) god, maar om arbeiders de kans te geven om eindelijk eens wat tijd met zijn gezin en/of vrienden door te brengen, of tot rust te komen.

Wat belangrijk om te weten is, dat de 'wetten van hebzucht' door de jaren heen nauwelijks veranderd zijn. De kapitalisten hanteren het liefst nog het piratenmotto 'take what you can, and give nothing back', en dat was vroeger niet anders. Als zij het voor het zeggen hadden, waren de werktijden onafgebroken en verlieten mannen, vrouwen en kinderen de werkplek nooit. Socialisten, die arbeiders niet als goedkoop productiemiddel zagen - maar als mensen - kwamen hiertegen in verzet.

Waar de strijd de arbeidstijden betrof, hanteerde de arbeidersbeweging het motto: "8 uur werk, 8 uur slaap, 8 uur vrij". Tel deze blokken van 8 uur bij elkaar op, dan kom je uit op 24 uur; een etmaal. Kortom; een dag moest evenredig verdeeld worden over arbeid, slaap en vrije tijd. Deze vrije tijd werd (idealiter) benut voor ontplooiing en ontmoeting. Voordat de televisie haar intrede deed werden cursussen en lezingen volop bezocht door arbeiders; ook politieke- en vakbondsactiviteiten en het verenigingsleven kenden hoogtijdagen.

In de laatste overwinning, de invoering van de vrije zaterdag, hebben mensen die in een winkel werken nooit mee kunnen delen. Zij bleven gewoon doorwerken op zaterdag; in de winkeltijdenwet is er nooit een vrije zaterdag opgenomen geweest. Door het opkomende consumentisme is dit weliswaar lucratief geweest; de vraag is of zij die ene vrije dag die zij wel hebben wel moeten inleveren.

Zelfs als winkelopening op zondag vanuit de gemeenteraad geen verplichtend karakter heeft, is het nog altijd wel de vraag of het de winkelier is die beslist. Of zou het de franchisegever of de pandeigenaar zijn?

De macht van de kapitalistische krachten is niet te onderschatten; wil je hardwerkende middenstanders daaraan blootstellen?

Terwijl steeds meer mensen de veertigurige, vijfdaagse werkweek achter zich laten en minder werken, wordt er in winkels juist alsmaar meer gewerkt.

Als winkeliers massaal op zondag open willen, zal de SP hen daarvoor geen haarbreed in de weg liggen. Toch houden we er serieus rekening mee dat de realiteit wel eens anders zou kunnen zijn. Het draagvlakonderzoek is daarom van groot belang. De enige vrije dag van de winkelier is iets waarmee - ook vanuit de socialistische traditie - zorgvuldig moet worden omgegaan. Ook zonder god is vrije tijd iets heiligs.

Het vierde gebod is, afgezien van de verwijzing naar God (hoewel deze voor veel *religieuze* socialisten ook waardevol is), ontegenzeggelijk relevant. Voor socialisten gaat de noodzaak van vrije tijd zelfs verder dan een dag in de week.

Om het gebod in te bedden in het socialistische gedachtegoed, heeft het een 'goddeloze' vertaling:

Vrije tijd is een recht, dat niet kan worden los gezien van de plicht
haar te verdedigen

GEBOD 5

Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de HEER, uw God, u geven zal.

Exodus 20:12

Wanneer ouders alles al hebben opgebouwd, blijft er voor hun kinderen niet veel anders over dan de boel weer af te breken.

G. Cervi

Laat ik maar meteen duidelijk zijn: ouders die hun kinderen mishandelen, misbruiken of verwaarlozen maken wat mij betreft geen aanspraak op dit gebod. Zij verdienen het ouderschap niet, laat staan de 'eer' die ermee gepaard gaat.

Maar voor normale ouders, die hun kinderen liefdevol opvoeden, hoeft er geen pleidooi gehouden worden; het gebod gaat niet over iets extreems wat enkel voor Joden, Christenen en Moslims geldt. Laat de religieuze belofte van de tweede zin vallen, en er ligt een universele leefregel die tijd, plaats en godsdienst overstijgt:

Toon eerbied voor uw vader en uw moeder.

Het gebod past zo naadloos in de socialistische beginselen van **menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid** en **solidariteit**, dat de toepasbaarheid niet diep onderzocht hoeft te worden. Veel meer is het de vraag of wij ons eraan houden... Natuurlijk houden we op individueel niveau van onze ouders. Dat uiten we in bezoeken, cadeautjes, kaartjes, en soms zelfs in liedjes.

Zo zongen de Spice Girls:

Mama I love you, Mama I care

Mama I love you, Mama my friend

en Stef Bos:

*Ik heb een goddeloos geloof en ik hou van elke vrouw
en misschien ben ik geworden wat jij helemaal niet wou;
maar papa, ik lijk steeds meer op jou.*

Maar hoe zit het op maatschappelijk niveau? Zorgen we als samenleving wel genoeg voor onze ouders?

Worden we niet gedwongen veel te werken, zodat het bezoeken van onze ouders wel erg moeilijk wordt? Veel ouderen lijden een vereenzaamd leven, terwijl hun kinderen zich een slag in de rondte werken voor hun baas, klant of aandeelhouders.

Hebben onze ouders een kans op de arbeidsmarkt, als zij een baan zoeken? Worden zij niet afgeserveerd met hooguit een ontvangstbevestiging of een standaardafwijzing? Toegegeven; je hoeft geen vijftigplusser te zijn om dit lot beschoren te zijn, maar de kans die een oudere heeft om aangenomen te worden is nog kleiner - zo niet: nihil.

En terwijl de kansen op de arbeidsmarkt slinken, wordt de AOW-leeftijd verhoogd. De premies van de pensioenen gaan omhoog; de pensioenen zelf omlaag.

In de zorg zien we hetzelfde: steeds hogere eigen bijdragen voor steeds minder zorg. Die komt steeds meer op het bordje van de toch al hard werkende kinderen; en de vraag rijst of die in de toekomst nog *welkind* van hun ouders mogen zijn - of alleen nog hun verzorger?

De neoliberale moraal van 'ieder voor zich' en 'zoek het zelf maar uit' heeft zich de afgelopen decennia meester gemaakt van onze samenleving. Niet alleen in het liberale segment van de politiek, maar ook de confessionelen en de sociaal-democraten hebben zich laten verleiden door het politiek geworden egoïsme. Hebben ze zich en rad voor de ogen laten draaien, of gewoon ordinaar verraad gepleegd? Wat ze in elk geval *niet* hebben gedaan is verzet gepleegd tegen de onttakeling van de samenleving; de benarde positie van veel ouderen is hiervan het gevolg.

Zelfs de rebellenclub die ooit gevormd is uit pacifisten, communisten en vrolijk-evangelischen heeft zich bekeerd tot het liberalisme - en streven daarin zelfs andere liberalen nog voorbij.

Is het dan gek dat er een partij gevormd wordt als 50plus? Dat er exclusief een stem wordt gegeven aan onze ouders, die het kind van de rekening zijn geworden?

Het is natuurlijk nog de vraag of 50plus niet in de liberale valkuil zal banjeren. Het is nog te vroeg - de partij is te jong - om hierover een uitspraak te doen. Doet zij dit wel, is de SP de enige partij die haar nek uitsteekt voor onze ouders. Veel partijen bewijzen weliswaar lippendienst, maar in het grote plaatje overheerst toch de neoliberale afbraak.

Eerbied voor onze vader en moeder. Een vanzelfsprekendheid voor het individu; een illusie voor de samenleving...

GEBOD 6

Derhalve hebben Wij aan de Israëlieten voorgeschreven dat wie een ander doodt (...) het ware alsof hij het gehele mensdom had gedood.
Soera 'De Tafel' 32

Als je een mens doodt, ben je een moordenaar. Dood je er miljoenen, dan ben je een overwinnaar. Als je iedereen doodt ben je een god.
Jean Rostand

Het zesde gebod (pleeg geen moord) oogt, voor wie de geschiedenis kent, problematisch voor socialisten. Immers, er zijn in de geschiedenis vele zichzelf socialistische individuen, groeperingen en regimes geweest die het nodige bloed hebben laten vloeien. Denk aan het verzetswerk van Hannie Schaft, de gevechtshandelingen in de Russische en de Cubaanse revoluties, de schimmige werken van de Stasi en de KGB.

Niet dat volgelingen van de 'abrahamitische god' in de positie zijn hen hierover verwijten te maken. Het Joodse volk trekt in het Oude Testament van oorlog naar oorlog. Met God aan hun zijde maken ze de nodige vijanden een kopje kleiner. Vandaag de dag zijn ze verwickeld in een bezettingsoorlog waarbij ze Palestijnse burgers het leven dusdanig moeilijk maken dat de dood er soms op volgt. Om maar te zwijgen over wat ze doen tegen de Palestijnse vrijheidsstrijders.

De christenen zijn geen deugdzaamere loot aan de monotheïstische boom. Vanaf het moment dat de volgelingen van Jezus een zelfstandige religie vormden, werd er bloed vergoten. De kruistochten, de heksen- en kettervervolgingen... De moordaanslagen van christenextremisten op abortus- of euthanasieartsen... alles 'in de naam van God'. God werd zelfs geclaimd door George W. Bush om zijn oorlogen tegen aanhangers van diezelfde God in Irak en Afghanistan te rechtvaardigen.

En als christenen zelf de trekker niet overhalen, dan verheerlijken zij het geweld wel. Als de Veenendaalse kinderen de aubade ter ere van de vorst brengen op Koninginne- of Koningsdag, wil er wel eens een lied als 'Wilt Heden nu Treden' of 'Gelukkig is het Land' in het repertoire worden opgenomen.

Wie "Als daar met moord en brand / De vijand rondom zwermt (...) Hij zelf komt tot de val." of "En maken groot zijns lieven namens eere / Die daar nu onzen vijand slaat terneer." uit de monden van een plein vol kinderen hoort, kan niet met droge ogen beweren dat het christendom per definitie een intrinsiek vredelievende religie is.

Dat geldt evenmin voor de islam. De onstaansgeschiedenis van deze religie is even bloederig als die van het jodendom - islam's 'oudere zus'. Mohammed deed als veroveraar niet onder aan Mozes of Jozua. Zijn laatste woorden behelsden onder andere de instructie de heidenen van het Arabische schiereiland te 'verwijderen'.

Anno de 21e eeuw wordt er onder de vlag van de islam het ene bloedbad na het andere aangericht. 'Uit naam van de islam' worden joden, christenen, boeddhisten, atheïsten en zelfs medemoslims een kopje kleiner gemaakt. 9/11. De laffe moord op Theo van Gogh. Het onoverzichtelijke geweld van de Arabische lente, waarbij er dagelijks honderden mensen sterven. De gifgasaanval in Syrie die ertoe leidden dat ruim 1700 mensen - onder wie veel kinderen - moesten vechten voor hun leven, en dit gevecht verloren. Ruim 6000 mensen hebben moeite met ademen.

Het is verschrikkelijk.

Wie nu denkt dat liberalen een bloedloze 'moral high ground' hebben, moet dringend

worden gewezen op Chili. Op 11 september 1973 werd de democratisch gekozen socialistische president Allende slachtoffer van een staatsgreep. Hij doodde zichzelf met een geweer dat hij van Fidel Castro cadeau had gekregen, vlak voordat de troepen van Pinochet binnenvielen.

Generaal Augusto Pinochet nam de boel over en voerde, gesteund door de Verenigde Staten een liberaal beleid. Op economisch terrein waren het de *Chicago Boys* van onder andere de Amerikaanse liberale econoom Friedman die de scepter zwaaiden. Pinochet's liberale dictatuur is door akelig bloedvergieten tot stand gekomen; het duurde tot 1990 voordat er weer democratie in het land kwam. (Alleen al) in de eerste drie jaar van zijn regime zijn er 130.000 politieke tegenstanders gearresteerd, enkele tienduizenden gemarteld, ongeveer 3.000 zijn er vermoord of 'verdwenen'. Leve het liberalisme?

Dwars door alle religies en politieke ideologieën heen is de menselijke geschiedenis doordrenkt met vloeiend bloed.

Hoe serieus is dat gebod dan nog te nemen?

Natuurlijk; de ene liberaal is de andere niet. Ik kan Mark Rutte (in tegenstelling tot Ronald Reagan) niet aansprakelijk stellen voor het bewind van Pinochet. Evenmin kan ik de bakker op de markt verantwoordelijk houden voor 9/11, Frits Barend voor de oorlog tegen de Amelekieten of mijn eigen dominee voor de ketterverbrandingen.

En ik ben, als hedendaags socialist, niet aanspreekbaar voor het schrikbewind van Stalin. In mijn opvattingen over de samenleving passen geen dictatuur en bloedvergieten. Ik geloof in **gelijkwaardigheid** tussen de mensen - zonder uitzondering. Ik geloof dat ieder mens van **onmeetbare waarde** is; daar past geen moord bij.

Voor christenen zijn er situaties denkbaar om uitzonderingen op de geboden te nemen. Het Nieuwe Testament verhaalt over verschillende situaties waarin Jezus geboden overtrad. Volgens de bijbelse overlevering genas hij diverse keren zieken op de sabbat (een overtreding van het vierde gebod), en wees hij ooit zijn moeder de deur toen zij hem (in o.a. Matth. 12:46-50) met zijn broers opzocht (een overtreding van het vijfde gebod). Zouden er ook uitzonderingen voor het zesde gebod denkbaar zijn? Hoewel het naar onze maatstaven een zwaarder gebod zou zijn dan sabbatsrust of respect voor ouders, is het gebod tegen moord toch op een lagere plaats gezet. Maar toch: bestaat er een situatie waarin **moord** te rechtvaardigen is?

Hoe weinig graag ik het wil toegeven, moet ik deze vraag met 'ja' beantwoorden.

Ik ben maar wat blij dat Hannie Schaft het bloed niet schuwde in haar verzetswerk. De aanslagen die zij pleegde op landverraders, collaborateurs en Duitsers tijdens de Tweede Wereldoorlog beschouw ik als heldendaden. Ook ben ik blij dat de geallieerden de wapenen ter hand namen om een einde te maken aan het nazistische schrikbewind van Hitler.

De Russische en Cubaanse revoluties hebben weliswaar levens gekost; het alternatief was het aanblijven van respectievelijk de Tsaar en Batista - ook geen aanlokkelijke optie. Enige bewondering voor deze revoluties kan ik niet verhullen - al ben ik geen fan van de regimes die eruit voortvloeiden.

Dus ja, als het doden van je medemens minder rampzalig is dan het alternatief, is het te rechtvaardigen. Dat wil dus zeggen: (alleen) in de allerextremste situaties.

Pleeg geen moord

is, afgezien van die extreme onvermijdelijke situaties, een prima uitgangspunt.

Geweld, en zeker *dodelijk* geweld, dient zoveel mogelijk vermeden te worden. Soms kan het ook, getuige Ghandi en Nelson Mandela's geweldloze verzetten. Ik hoop dan ook dat ik nooit in een situatie kom waarbij moorden te verkiezen is boven het alternatief.

Ook het geweld in Syrië verdient het om zo snel mogelijk te worden beeindigd. De situatie is te ingewikkeld om een kant te kiezen; welke partij verdient onze sympathie? In ieder geval de slachtoffers: de mannen, vrouwen en kinderen die dagelijks de dood vinden. Of ze nou aan de kant van de regering of de rebellen staan.

GEBOD 7

Pleeg geen overspel

Exodus 20:14

Ik moet een man toch niet liefhebben, enkel omdat ik seks met hem heb.

Ik geloof niet dat seks zoiets groots is.

Jessica Alba

Een slippertje is slenteren in een vreemde tuin.

Helga Schaferling

Evenmin als over een god, heeft het socialisme iets te zeggen over het seksleven van de mens. En dat is maar goed ook, want socialisten - zo lijkt het - lusten er wel pap van. Zo wordt over het algemeen aangenomen dat Leon Trotski een affaire had met schilderes Frida Kahlo. Zowel zij als haar man, Diego Rivera hadden gedurende hun huwelijke ampele buitenechtelijke relaties. Che Guevara heeft zich waarschijnlijk nooit met huwelijkse trouw beziggehouden.

En het is niet alleen de hitte van de revolutie die de passie doet ontwaken. Denk maar aan de bekentenissen die oud-PvdA-Kamerlid en -wethouder (Amsterdam) Rob Oudkerk deed aan Heleen van Royen: zijn leven bleek evenveel 'sex, drugs and rock&roll' te bevatten als dat van menig popster.

Naast deze bekentenis zijn er ook nog de nodige geruchten over linkse politici: wethouder Paul Depla (PvdA, Nijmegen) zou zich hebben laten pijpen in een fietsenkelder (door een VVD-gemeenteraadslid, nota bene), aan SP-Tweede-Kamerlid Harry van Bommel is een tijdje de reputatie van *womanizer* toegedicht, en van niet bij namen genoemde vrouwelijke Tweede-Kamerleden van linkse signatuur wordt gezegd dat ze de blonde lokken van (let op:) Geert Wilders dusdanig onweerstaanbaar vinden dat zij bij tijd en wijle de vleselijke genoegens met hem delen...

De relatie tussen socialisme als ideologie en sex beperkt zich, voor zover ik weet, tot de strijd voor gelijke rechten van man en vrouw, gelijke rechten voor homo's, lesbiennes, bisexuelen en transgenders ten opzichte van heterosexuelen, en de inzet voor tijdige en correcte voorlichting en voorbehoedsmiddelen. Enige socialistisch ge-ente voorschriften over hoe de mens zich sexueel dient te gedragen, gaan er 'hoogstens' over dat de mens het recht heeft om beschermd te worden tegen misbruik. Als er een 'socialistische sexuele moraal' is, komt deze dus feitelijk neer op: laat elkaar in diens waarde. En wat mij betreft hoeft er ook niet meer van gemaakt te worden.

Hoe anders is het voor het (objectivistische) neoliberale denken van Ayn Rand, dat meer aansluit bij de joods-christelijk-islamitische moraal van 'verplichte' monogamie. Dat is ironisch, omdat Rand religie verachtte. In een interview met Playboy (je hoeft je gniffel niet te onderdrukken) in maart 1964 gaf ze aan dat het geloof niets goeds had voortgebracht en dat het 'de ontkenning van rede' is. Ook acht ze altruïsme en solidariteit - hoekstenen van zowel religies, als het socialisme, als samenlevingen - als iets pervers: niemand heeft het recht om gunsten van een ander te vragen.

Sex zag ze als iets hoogstaands tussen twee personen in een hechte relatie (die al dan niet een huwelijk is, maar zij achtte het huwelijk als een waardevol instituut). Een sexuele relatie mag volgens haar enkel berusten op de allerhoogste morele waarden. De liefde beschouwde zij, getuige dat interview, als het meest diepzinnige nastreven van de eigen behoeften en verlangens van het eigen ik (dat op diens beurt weer de allerhoogste in haar

ideologie is). Volwaardige romantische liefde, zo pleitte ze in een van haar essays ('Of Living Death', in de bundel 'The Voice of Reason') is alleen haalbaar voor mannen en vrouwen met onbeschadigde eigenwaarde; anderen moesten het kennelijk met een mindere variant doen.

De essentie van vrouw-zijn was voor haar 'opzien tegen een man', oftewel heldenverering. Maar dit moest niet vanuit een positie van afhankelijkheid gebeuren - nee: mannelijkheid is een 'kwaliteit' die de vrouw moet 'eisen' van een man. Naar mate de vrouw de 'mannelijkheidsstandaard' hoger legt, zullen volgens Rand, meer mannen afvallen als potentiële sexpartner; velen van hen zijn als mens inferieur aan deze vrouw. Toch zal de vrouw haar eigen seksuele identiteit en die van mannen nimmer uit het oog verliezen. Voor Rand is het uit den boze dat een waarlijk femine vrouw zich opstelt als maatje, zus, moeder of leider van een man; zo stelt ze in december 1968 in 'the Objectivist'.

Over relaties tussen mensen van een gelijk geslacht heeft ze - voor zover ik weet - geen uitspraken gedaan, maar je kunt er vanuit gaan dat ook deze relaties in haar filosofie moeten berusten op 'trouw uit egoïsme' of 'liefde vanuit een eisenpakket'.

Als er in de belangrijkste (en machtigste) tegenstrever van het socialisme zo'n uitgesproken seksuele moraal besproken wordt, is het goed om er zelf ook eens bij stil te staan. Hoe past een seksuele moraal in de kaders van **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid en Solidariteit**?

Op zich maakt het binnen deze maatstaven niet uit met wie je de lakens deelt (zolang er geen sprake van een scheve machtsverhouding is). Echter; op het moment dat je vreemdgaat, ben je niet solidair met je partner. Ook behandel je je partner niet als gelijkwaardig en doe je (dus) afbraak aan zijn of haar waardigheid als mens. Kortom: als socialist hoor je niet vreemd te gaan.

Maar wanneer ga je dan vreemd? Sleutelfiguren uit de monotheïstische godsdiensten, zoals aardsvader Jacob, koning David en de profeet Mohammed hadden meerdere vrouwen. Dit gebruik is (onder andere) bij de mormonen nog altijd in zwang. Terzijde: je hoort nooit over tradities waarin een vrouw meerdere mannen 'heeft'. Dan zijn er nog de 'open', 'vrije' of 'polyamorische' relaties, waarin het geaccepteerd is om van meerdere personen tegelijkertijd te houden en daar al dan niet de seksualiteit mee te beleven. En stellen die 'doorgaans' monogaam zijn, maar af en toe aan partnerruil doen. Zolang je hierover eerlijk bent tegen je partner, en het binnen de verwachtingen en voorwaarden van je verbintenis valt, is er volgens mij geen sprake van overspel.

Overspel vindt trouwens niet alleen plaats in de seksuele of relationele sfeer. Ook in politieke zin kan er overspel gepleegd worden. De profilering van de PvdA als 'linkse tegenstrever' van Rutte's VVD in de verkiezingscampagne van 2012 en de uitspraak van Jeroen Dijsselbloem dat je de samenleving niet moet 'kapotbezuinigen', uitmondend in de kabinetsdeelname in Rutte II met Dijsselbloem als Minister van Financiën die de boel kapotbezuinigt, kun je beschouwen als politiek overspel.

De afspraken die de PvdA aanging met de kiezer, de verwachtingen die kiezers hadden toen ze PvdA stemden, zijn met voeten getreden. Niet door overmacht, maar door regeringsgeilheid.

Dit zou noch de goedkeuring van socialisten, noch die van objectivistische neoliberalen moeten kunnen wegdragen. Immers; afspraak is afspraak.

De essentie van "pleeg geen overspel" valt binnen de uitgangspunten van **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit**. De connotatie van het woord 'overspel' is me echter te nauw verbonden met seksualiteit; ik zoek iets breders. Het gebod gaat immers, zoals ik hem uitleg, over respect en oprechtheid. Ik zal dus moeten zoeken naar een nieuwe formulering:

Laat elkaar in diens waarde, en wees integer.

GEBOD 8

Waarachtig, ik verzeker u: wie de schaapskooi niet binnengaat door de deur maar ergens anders naar binnen klimt, is een dief of een rover.
Johannes 10:1

Liever een dief dan een onverbeterlijke leugenaar, maar beiden gaan ten onder.
De wijsheid van Jezus Sirach 20:25

Het -in deze telling aangehouden- achtste gebod ("Steel niet", Ex 20:15) en het zevende ("Pleeg geen overspel", Ex 20:14) hadden binnen het vroege Jodendom eenzelfde functie: het bewaren van eenheid in de groep. Overspel of diefstal zou immers kunnen leiden tot scheve gezichten en ruzies. Maar de geboden waren wel alleen voor intern gebruik, getuige de talloze Amoriëten, Kanaaniëten, Hethieten, Perizziëten, Chivvieten en Jebusieten die gedurende de kolonisatie van het Beloofde Land van hun huis werden beroofd.

Tegenwoordig zijn het de Palestijnen in de Gazastrook en op de Westelijke Jordaanoever die waarvan het land en de bestaanszekerheid stelselmatig gestolen worden door het 'uitverkoren volk'.

De profeet Mohammed ging eens tijdens de Ramadan op rooftocht; een daad die voor gewone stervelingen 'haram' is. Echter, omdat deze rooftocht door niemand minder dan Mohammed geleid werd, wordt deze gebeurtenis als een heilige daad beschouwd.

Over de rooftochten die christenen hebben gepleegd zijn hele boekwerken vol te schrijven. Het in beslag nemen van de destijds relatief recent ontdekte Amerika's, de kruistochten, de talloze grensconflicten tussen de koninkrijken op het Europese continent... En laten we ook Piet Hein in dit rijtje opnemen: hij beroofde een Spaanse handelsvloot en wordt er tot op de dag van vandaag voor bezongen.

Het patroon dat zich ontvouwt doet sterk denken aan dat bij het zesde gebod ("Pleeg geen moord", Ex 20:13): de geschiedenis van de mens staat even vol van de diefstallen als van de moorden. Was dit gebod dan werkelijk alleen voor de eigen groep bedoeld? Net als bij overspel is er echter nogal een grijs gebied over wat je onder diefstal moet verstaan. De definitie is niet bepaald eenduidig - zoals blijkt uit de bovenstaande voorbeelden.

Volgens Ayn Rand (grondlegster van het neoliberalisme en constructivisme) is het aan het kapitalisme te danken dat eigendom een juridische status heeft. In het pre-kapitalistische tijdperk kwam alles de koning toe; hij deelde en onteigende naar eigen inzicht, zo schreef ze in 'Capitalism, the Unknown Ideal'. De opvattingen over bezit en eigendom - en diens gevolge dus ook over wat diefstal is - zijn in de loop der geschiedenis veranderd. En zelfs vandaag de dag verschillen de opvattingen over diefstal van persoon tot persoon. Hoe er in het verleden met dit gebod is omgegaan is eigenlijk niet zo heel relevant in mijn 'missie' om de tien geboden te beschouwen. Men neme de tekst en legge het naast de meetlat van **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit** - en klaar is Kees. Bij twijfel of onduidelijkheden kunnen eerdere interpretaties en gebeurtenissen uitkomst bieden, maar in hoeverre is het nodig bij een gebod dat zo voor zich spreekt?

Wanneer je iets steelt, is dat een teken van disrespect tegenover de rechtmatige eigenaar. Je tast hem of haar aan in diens waardigheid, en het getuigt bepaald niet van solidariteit -

want je misgunt haar of hem diens bezitting.

De afspraak om met je klauwen van andermans spullen af te blijven (ik kom hier ook nog op terug bij het tiende gebod) past prima bij het socialisme van vandaag.

Steel niet,

maar wat is stelen precies?

Coen van Veenendaal richtte Alpe de Huzes op, zodat mensen zes keer over de Alpe d'Huez konden fietsen om geld in te zamelen tegen kanker. Wat de deelnemers niet wisten is dat zij niet (alleen) tegen kanker fietsten, maar (ook) voor de bankrekening van Van Veenendaal: de initiatiefnemer stak ruim 1,6 ton in eigen zak.

Rijkman Groenink ontving bij zijn vertrek bij ABN-AMRO twee jaarsalarissen mee, goed voor 4,3 mln Euro. Daarbovenop cashte hij nog eens 26 mln euro aan opties en aandelen. Dat is een aardige beloning (of: oprotpremie) voor iemand die daar zo'n puinhoop van gemaakt heeft.

De woekerpolissen van de DSB-Bank (onder toezicht van een aantal goedbetaalde VVD-coryfeeën) heeft veel mensen veel geld gekost. De bank werd ook nog eens wanstaltig beheerd (wederom: onder toezicht van een aantal goedbetaalde VVD-coryfeeën), waardoor de oproep tot een bankrun massaal gehoor kreeg - en uiteindelijk nog meer mensen nog meer geld kwijtraakten.

Al deze voorbeelden zijn te beschouwen als diefstal. Toch is het voor de letter der wet allemaal volkomen legaal. De DSB is enkel op de vingers getikt voor het 'onvoldoende informeren' van haar klanten; niet voor het immoreel aftroggelen van geld. En geen van de dieven beschouwt zichzelf als dief. Van Veenendaal vindt het op zijn hoogst 'onhandig', Groenink vindt dat hij gewoon 'recht' had op zijn jackpot en DSB-baas Scheringa gaat zelfs zover dat hij zichzelf als 'slachtoffer' in de tragedie van zijn bank ziet. Oud-financieel directeur Gerrit Zalm (een goedbetaalde VVD-coryfee) zag in zijn functioneren bij de DSB geen enkele belemmering in 2008 om toe te treden tot de Raad van Bestuur van de genationaliseerde ABN-AMRO.

Het morele besef dat zij andermans geld hebben doen terechtkomen op plekken waar de rechtmatige eigenaar van dat geld het niet voor had bestemd, ontbreekt volledig.

Het verwerven van geld via leugens is een onrechtvaardige en (hoewel de wet het soms toestaat) onrechtmatige wijze van rijkdomvergarig. Ergo oplichting; ergo diefstal. Je komt, om de analogie uit Johannes 10:1 te gebruiken, de schaapskooi niet door de deur naar binnen.

Dat geldt niet alleen voor goede doelen en banken, maar ook voor onze eigen overheid die het belastinggeld dat wij met z'n allen opbrengen dient te beheren tot nut van de samenleving. In plaats daarvan wordt er steeds meer op die samenleving bezuinigd, terwijl er maar Nederlandse euro's in de Griekse financiële sector worden gepompt. Griekenland ziet zich steeds meer geconfronteerd met groeiende schulden.

SP-Kamerlid Arnold Merkies zei hierover: "De regering redeneert als een gokverslaafde: om het eerder verloren geld terug te verdienen stopt het steeds weer opnieuw geld in de fruitautomaat. Maar die jackpot valt niet. De huidige aanpak heeft duidelijk gefaald en werkt uiteindelijk zowel in het nadeel van Nederland als Griekenland."

Toch blijft de Nederlandse overheid geld uit de samenleving trekken onder allerlei valse voorwendselen - we zullen het geld 'terugverdienen', het is een 'investering'. Dit werd ook gezegd over de nationalisering van de ABN-AMRO, die het kabinet nu met verlies terug de markt op wil slingeren.

Hoe kan het toch dat er in een liberale samenleving als de onze zoveel gelegaliseerde, maatschappelijke diefstal plaatsvindt? Zorgt de 'onzichtbare hand' van de markt dan niet voor gerechtigheid? In 'Capitalism, the Unknown Ideal' poneert Ayn Rand haar overtuiging dat in de vrije markt alle prijzen, lonen en winsten worden bepaald door de wetten van vraag en aanbod; niet door de 'arbitraire luimen' van de rijken of de armen, niet door iemand's hebzucht of behoefte. Leuk bedacht, maar waarom zien we dan zoveel hebzucht. Waarom sluit het aanbod (inhalige bestuurders) niet aan bij de vraag (integere omgang met ons geld)?

Rand had moeten weten dat ALS haar neoliberale utopie al zou werken, dit ALLEEN zou kunnen onder de voorwaarde dat eenieder eerlijk zou handelen. Zij had OOK moeten weten dat deze voorwaarde en fictie is - al was het alleen al uit haar eigen ervaring. Hoewel zij in haar leven de mening uitdroeg dat ieder bezit zelf verdiend moest worden, vergaarde zij haar startkapitaal door middel van een lening van familie. Deze lening heeft zij echter tot aan haar dood in 1982 nooit terugbetaald - terwijl ze daar tegen die tijd prima toe in staat was.

In feite heeft het neoliberalisme kunnen ontstaan doordat haar grondlegster haar familie heeft opgelicht - ergo: bestolen.

Eigenlijk is er niet zo'n heldere scheidslijn tussen liegen en stelen; ze liggen in elkaars verlengde. Dat wil zeggen: een leugen is vaak het startpunt van diefstal. Oplichting is diefstal via leugens. En door het vertellen van een leugen 'steel' je de waarheid. Zowel Coen van Veenendaal als Rijkman Groenink als Ayn Rand maakten zich hieraan schuldig.

GEBOD 9

Leg over een ander geen vals getuigenis af.

Exodus 20:16

Als men situaties als werkelijkheid aanvaard, zijn daarvan de gevolgen werkelijkheid.

William Thomas

De waarheid is iets prachtigs en vreselijks en moet met de grootst mogelijke omzichtigheid worden behandeld.

Harry Potter en de Steen der Wijzen; J.K. Rowling

Er is geen verhaal zo tragisch, als het op 'valse getuigenissen' aankomt, als het verhaal van Scott Bradley, die in augustus 2012 zelfmoord pleegde. De Brit werd aangezien voor Robert Thompson, die begin jaren '90 op 10-jarige leeftijd, samen met zijn vriendje, de peuter James Bulger vermoordde.

Dat Bradley Thompson niet *kon* zijn, gegeven het feit dat hij zeven jaar ouder was, ging er in het plaatsje Garlieston niet in. Immers, toneelschrijver Des Dillon had een toneelstuk geschreven waarin Roy Thompson zich aan de Schotse westkust had gevestigd. En aangezien Dillon in Garlieston woonde, en Bradley zich daar zeven jaar eerder had gevestigd na wat problemen met de autoriteiten, moet Bradley wel Thompson zijn.

Toen Bradley publiekelijk bekend maakte dat hij Thompson niet was, ging het van kwaad tot erger. Hij verloor zijn baan, kreeg niets nieuws, en dagelijks werd hij geconfronteerd met allerhande beschuldigingen.

Het werd hem teveel, hij pleegde zelfmoord.

De bevolking van Garlieston is hiervoor verantwoordelijk. Des Dillon is verantwoordelijk. Robert Thompson is verantwoordelijk. De media en de autoriteiten zijn verantwoordelijk. Iedereen die het misverstand, de leugen, over Bradley had kunnen beeindigen, maar hem in stand hield, is verantwoordelijk voor het overlijden van Bradley.

Datzelfde geldt voor de moord op Marianne Vaatstra. Dankzij de briljante uitspraak dat 'een Fries zoiets gruwelijks kan doen' is er een hetze tegen het nabijgelegen asielzoekerscentrum ontstaan. Een hetze waar, bij mijn weten, nooit excuses voor zijn gemaakt toen bleek dat de moordenaar wel degelijk een Fries, Jasper S., was. De Kolumners mogen blij zijn dat er door hun schuld niemand uit wanhoop een einde aan zijn of haar leven maakte.

In 1987 werden er, volgens de geruchten, clowns gesignaleerd in Oude Pekela, die ontucht zouden plegen met kinderen. Van deze daders ontbreekt zo erg elk spoor dat er algemene twijfel heerst of dit wel echt gebeurd is.

In Medisch Kinderdagverblijf 'de Bolderkar' zijn in 1988 veertien (!) vaders ten onrechte beschuldigd van incest; hun kinderen werden uit huis geplaatst en kregen een jaar lang hun vader niet te zien. Verklaringen van kinderen waren onder valse voorwendselen ontlokt, bij de vaders werden bekentenissen afgedwongen.

Bianca Lancee beschuldigde haar ouders, zus en vriend in 1996 van ontucht - en maakte haar vader door diens arrestatie een bekende Nederlander. De beschuldiging leidde tot een kettingreactie, resulterend in het ontslag van Arthur Dokters van Leeuwen - toen voorzitter van het College van Procureurs Generaal.

En dan zijn er nog al die verhalen over valse beschuldigingen die het zonder bekendheid moeten doen.

In het rapport 'Misbruik, Misleiding & Misverstanden' (2008) geeft de Landelijke Expertisegroep Bijzondere Zedenzaken aan dat 69% van alle zedenbeschuldigingen dusdanige tekortkomingen heeft dat onderzoek gestopt moet worden. Nog eens 9% heeft onvoldoende informatie en wordt onderzoek zinloos geacht. Bij 18% van de gevallen is er onvoldoende informatie, maar acht men verder onderzoek wel zinvol. Bij slechts 4% van alle zaken is er voldoende informatie en kan er vervolgd worden - waarmee nog niet gezegd is dat de beschuldigde ook daadwerkelijk een dader is. De mensheid heeft er een behoorlijke hand van om diens naaste via leugens en achterklap een onbehoorlijk oor aan te naaien. Terwijl de tien geboden daar nog zo helder over zijn! Kan dat zomaar?

Natuurlijk mag je de noodzakelijke werkzaamheden verrichten op de sabbat, mag je een ander mens doden als het alternatief nog erger is, en mag je gerust stelen zolang het maar van Amoretien, Kanaanieten, Hethieten, Perizzieten, Chiwwieten of Jebusieten is... Maar liegen over een ander? Dat moet wel slecht zijn...
...nou ja...

Als je in de Tweede Wereldoorlog wist waar onderduikers zaten, diende je daarover te zwijgen of te liegen, maar zeker niet de waarheid te spreken. En zeker niet tegen het gezag. Datzelfde geldt voor mensen die ten tijde van het IJzeren Gordijn vanuit Oost Duitsland de vlucht naar het Westen wilden maken. Een valse getuigenis kon levens redden, terwijl een 'ware getuigenis' gelijk kon staan aan een doodsvonnis. Reken maar dat je dan een valse getuigenis moet spreken over de ander!

Dat neemt niet weg dat het (willens en wetens) uiten van valse beschuldigingen jegens anderen in normale situaties indruist tegen alles wat goed is. Je ontnemt de beschuldigten hun waardigheid tot zij, zoals Scott Bradley het leven niet meer zien zitten, of zoals de 'Bolderwagen-vaders' hun vrijheid verliezen en hun kind niet meer mogen zien.

Daarbij is een valse beschuldiging ook nog eens een dikke middelvinger naar werkelijke slachtoffers van datgene waar je iemand van beschuldigd. Je gebruikt een verkrachting, mishandeling, diefstal of moord voor je eigen gewin met een valse beschuldiging - en daardoor doe je ten principale hetzelfde als een dader.

Je beschadigt de waarheid, de beschuldigde en de daadwerkelijke slachtoffers. Het afleggen van valse beschuldigingen over anderen is dus fout - een verbod daarop past dus prima in een filosofie of ideologie waarin **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit** centraal staan.

GEBOD 10

Zet uw zinnen niet op het huis van een ander, en evenmin op zijn vrouw, op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, of wat hem ook maar toebehoort.

Exodus 20:17

(...) begeerte heeft ons aangeraakt.

De Internationale; vert. H. Roland Holst

Zou het dan toch zo zijn? Na negen geboden, die ik al dan niet via een omweg heb laten passen in het moderne socialistische gedachtegoed, loop ik vast op de laatste. Immers; socialisme is politiek gemaakte afgunst. Van oudsher draait het toch om arbeiders die hun zinnen hebben gezet op wat een ander - de kapitalistenklasse - toebehoort? Het wordt zelfs met trots uitgedragen in de Internationale, het wereldwijde volkslied der socialisten! Of ligt het anders?

Wellicht is het goed om de arbeidswaardeleer er even op na te slaan. Deze stelt dat de (meer)waarde van een product ontstaat dankzij de arbeid die aan de grondslag van de totstandkoming ervan ligt. Aan de hand van een voorbeeld zal ik proberen deze theorie uit te leggen.

Stel dat je voor een liter melk 1 euro kan krijgen. Door de melk te karnen krijg je boter en karnemelk, die je voor 2 euro kunt verkopen. Die extra euro is dan het resultaat van jouw arbeid: jij hebt de melk gekarnd - zodoende heb jij dus een euro aan waarde gecreeerd. Deze theorie of leer is groot geworden onder Karl Marx, maar Pierre-Joseph Proudon moet eigenlijk als grondlegger worden beschouwd. Ook andere eind-achttiende- en begin-negentiende-eeuwse economen, waaronder Adam Smith, hielden er een arbeidswaardetheorie op na. En zelfs Ayn Rand is enigszins beïnvloed door deze leer: "Ieder bezit en elke vorm van rijkdom zijn geproduceerd dankzij de geest en het werk van de mens. Zoals je geen gevolgen kunt hebben zonder oorzaken, zo kun je geen rijkdom hebben zonder bron," laat zij haar personage Galt zeggen in haar roman 'Atlas Shrugged'. De toespraak is ook opgenomen in de bundel 'For the New Intellectual'.

De arbeidswaardetheorie moet worden genuanceerd op het moment dat je arbeid gaat organiseren. In plaats van handmatig melk te karnen, ga je in een zuivelfabriek werken waar water boter en karnemelk worden geproduceerd. De winst wordt weliswaar gegenereerd dankzij het werk van jou en je mede-arbeiders, maar er komt meer bij kijken. Er zijn leidinggevenden die de boel aansturen, en er zijn financiers dankzij wie de fabriek er überhaupt staat. Uiteraard zijn ze medeverantwoordelijk voor het geld dat er wordt verdiend - en derhalve verdienen zij ook een deel van de winst.

De vraag hoe groot dat deel moet zijn is echter niet zo gemakkelijk te beantwoorden. Ik meen dat het Joop den Uyl was (maar pin mij er niet op vast), die ooit de vuistregel introduceerde dat de bestbetaalde persoon in een (werk)gemeenschap maximaal het vijfvoudige zou moeten incasseren dan wat de laagstbetaalde persoon krijgt toebedeeld. Verdient de laagstbetaalde kracht 1000 euro in de maand, dan zou de bestbetaalde persoon zich tevreden moeten stellen met 5000 euro in de maand. Dat lijkt me alleszins redelijk; waarom zou je meer willen als je eenvijfde ervan al genoeg acht voor je werknemers? Het is nog altijd 60.000 euro op jaarbasis; dat is een beste som geld.

De werkelijkheid is echter anders: volgens de website 'therules.org' beschikt de rijkste 20% van de wereldpopulatie over 94% van alle rijkdom in de wereld (dus 80% van alle mensen moet het met 6% van de rijkdom doen). Meer dan de helft van de rijkdom is in

bezit van de rijkste 2%. 's Werelds rijkste 300 mensen hebben evenveel welvaart als de armste 3.000.000.000 mensen; een groep mensen die ruwweg groot genoeg is om een gemiddeld passagiersvliegtuig te vullen heeft evenveel als een groep mensen zo groot als de populatie van India, China, de VS en Brazilië bij elkaar opgeteld.

Als we de 26 miljoen euro aan opties en aandelen, die Rijkman Groenink met zijn vertrek bij ABN-AMRO meenam buiten beschouwing laten, en puur kijken naar zijn vertrekpremie van 2 jaarsalarissen. Opgeteld 4,3 miljoen euro.

Dus 1 jaarsalaris is dan 2,15 miljoen euro.

Volgens de verdeelsleutel die ik hierboven aan Joop den Uyl heb toegeschreven zou de laagstbetaalde kracht bij ABN-AMRO daar eenvijfde van verdienen; dus 430.000 euro. Het lijkt mij op z'n zachtst gezegd onwaarschijnlijk dat dit ook daadwerkelijk zo is.

Het grote probleem is, dat de mensen die het meeste materiele bezit hebben, ook de macht in handen hebben. Zij gaan dus over de verdeling van de welvaart; hoe minder je hebt, hoe minder je hebt te zeggen. Vandaar dat de welvaartsverdeling steeds schever groeit.

Het socialisme is ontstaan om deze ontwikkeling een halt toe te roepen. Het gaat er niet om dat de arbeidersklasse haar zinnen heeft gezet op de vertrekpremie van Rijkman Groenink of op het vermogen van de 300 rijkste mensen ter wereld. Het is juist omgekeerd: de rijken hebben hun zinnen gezet op het schamele vermogen van de arbeidersklasse - en neemt haar dit ongestraft af. Het is tegen deze gelegaliseerde diefstal dat het socialisme sinds haar ontstaan strijdt.

Ayn Rand en haar volgelingen zien de socialistische strijd echter als diefstal; in een vrije markt staat het eenieder vrij om lonen, prijzen en producten te accepteren en te weigeren. Dat degene die de productiemiddelen in handen heeft ongekend meer macht heeft dan een gewone werknemer, dat je als werknemer niet zomaar een baan kunt weigeren omdat er meer werkzoekenden dan vacatures zijn, en dat je als klant nooit volledig op de hoogte bent van de kwaliteit van producten en de omstandigheden waaronder zij geschapen worden - dat de 'vrije' markt van diensten en producten geen eerlijke machtsverhoudingen heeft - laten zij met een ideologisch gevoede graagte maar al te gemakkelijk buiten beschouwing.

Nee, het socialisme als zodanig druist niet zonder meer in tegen het gebod dat je de bezittingen van een ander niet moet begeren. Maar maakt dat dan ook dat het gebod is in te passen binnen de ideologie van **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid en Solidariteit?**

Een aantal van de voorbeelden die Exodus geeft, hebben aan relevantie ingeboet. Zo zijn runderen en ezels vandaag de dag geen courante begeerten meer. Slavernij is (formeel) afgeschaft, dus het hebben van een slaaf of slavin is überhaupt uit den boze. En wie vandaag de dag een vrouw nog als 'bezit' ziet, heeft de tweede helft van de twintigste eeuw gemist.

Blijft over: het huis. En dat zou aanleiding kunnen zijn voor een hele verhandeling over mensenrechten, de kraakbeweging en vastgoedspeculatie.

Nee; het is beter als we de voorbeelden buiten beschouwing laten.

Het gebod moet dan als volgt worden geformuleerd:

Zet uw zinnen niet op wat een ander ook maar toebehoort.

Als we elkaar niet met afgunst bejegenen, kunnen we een vuist maken tegen de kapitalistenklasse. Dan kunnen we terugpakken wat ons toebehoort, en de balans van rechtvaardigheid weer herstellen in de wereld.

*Makkers, ten laatste male,
tot de strijd ons geschaard;
en d'Internationale
zal morgen heers' op aard'.*

EPILOOG

En Wij gaven Mozes het Boek, als voltooiing van de gunst aan hem die goed wilde doen en een uitleg van alle dingen en een leidraad en een barmhartigheid, opdat zij in de ontmoeting van hun Heer mochten geloven.

Soera 'Het Vee' 154

De voorbeelden die jij aandraagt daar ben ik het helemaal mee eens. Maar ik vind de 10 geboden niet van deze tijd.

Nico van Ginkel

Het zit erop. Ik heb alle tien geboden getoetst aan de criteria van **Menselijke Waardigheid, Gelijkwaardigheid** en **Solidariteit** EN ze ook nog eens te beoordelen op boven- of buitenreligieuze relevantie. En het resultaat verrast mij: alle tien zijn ze geslaagd voor de test.

Toegegeven, er zijn wat gedachte-omwegen voor nodig geweest, en ik heb wat aan de bewoording moeten sleutelen, maar de essentie van de tien geboden - in mijn uitleg - blijkt ook bruikbaar buiten de monotheïstische godsdiensten, en binnen de kaders van het moderne socialisme.

REACTIES

Als je teksten uit nog levende, breed aangehangen religies behandelt, kan je rekenen op hevige reacties. Was ik aan de slag gegaan met de Griekse of Germaanse mythologie, dan waren de reacties ongetwijfeld een stuk minder fel geweest.

Aan de ene zijde had je de religieuze lezer, met name uit de orthodox-christelijke hoek, die mijn tekst teveel vond losgezongen van de 'juiste' ideeën. In hun optiek was dit poging nummer zoveel van die 'kwaadaardige socialist' om de bijbel 'te kakken' te zetten. Hen dank ik voor het wijzen op de 'juiste nummering' en op de woorden uit de Statenvertaling - maar hun hulp heb ik in mijn bescheiden wijsheid terzijde gelegd. Ik schrijf mijn artikelen immers niet om de orthodoxie tevreden te stellen, maar voor ALLE mensen om gedachteontwikkeling en discussie op gang te brengen.

En dat brengt mij aan de andere zijde, waar de niet-kerkelijke lezers zich bevinden. Deze reageerden, zoals ook veel partijgenoten reageerden op een preek van Huub Oosterhuis op SP-bijeenkomsten. Bang dat het allemaal 'te christelijk' zou worden werd de scheiding van kerk en staat er ook nog eens bijgetrokken.

Hun angst is ook onterecht. Immers toetste ik de tien geboden aan de beginselen van de SP - en niet omgekeerd. Zoals je van een SP'er mag verwachten, betrachtte ik zoveel mogelijk religie-neutraliteit, of zoals de Engelsen het mooi weten te zeggen: *evenhandedness*.

En dat weer tot aanstoot van de orthodoxen; je doet het ook nooit goed.

Maar dat ik uit beide hoeken kritiek krijg is een goed teken. De artikelen zijn relevant. Ik krijg de mensen uit hun *comfort zone*, en dat is een goed teken. Ik kan alleen maar hopen dat het ver genoeg is om ze aan het denken te zetten, maar niet zover dat ze afhaken. En natuurlijk hoeven mijn conclusies niet gedeeld te worden, maar denk er over na. Van denken is nog nooit iemand dommer geworden.

10 NIEUWE GEBODEN

Een aantal geboden is ongewijzigd overeind gebleven, maar voor anderen bleek een nieuwe bewoording noodzakelijk. Hiermee wil ik geen onrecht doen aan de tien geboden die al eeuwen meegaan - en wie leeft volgens de Tenach, Bijbel of Koran hoeft zijn of haar heilige boeken echt niet overboord te gooien. Het is niet mijn doel om religie uit te roeien of te vervangen; integendeel.

Echter, sommige bewoordingen bleken te sterk tijd-, plaats- of religiegebonden te zijn om in een andere dan godsdienstige context mee te nemen. De essentie van deze geboden moest dus in andere woorden worden gevangen om hun relevantie ook buiten de religie om te behouden.

Deze 'nieuwe' geboden zijn niets meer of minder dan *een* uitleg van wat er al eeuwen geleden is geschreven (of: gegraveerd). Een uitleg, waarmee ze binnen de beginselen van het moderne socialisme zouden kunnen passen. Ik huiver ervoor ze te claimen als 'de 10 geboden van het socialisme'; daar zou ik ze een te hoge status mee toekennen. Ze bestaan vooral om mensen te laten stilstaan bij de zin en onzin van politiek, ethiek, moraal en wat dies meer zij. Een uitnodiging tot denken, reflecteren en discussieren. Doe dit vooral.

	Oude (religieuze) tekst	Socialistische (her)interpretatie
1	Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd. Vereer naast mij geen andere goden	Stel je niet bloot aan destructieve invloeden, maar dien de liefde.
2	Maak geen godenbeelden.	Probeer de liefde niet te vangen in een vastomlijnd idee.
3	Misbruik de naam van de HEER, uw God, niet, want wie zijn naam misbruikt laat hij niet vrijuit gaan.	Onrecht is noch met religie, noch anderszins goed te praten; de mens is zelf verantwoordelijk.
4	Houd de sabbat in ere, het is een heilige dag.	Vrije tijd is een recht, dat niet kan worden los gezien van de plicht haar te verdedigen
5	Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de HEER, uw God, u geven zal.	Toon eerbied voor uw vader en uw moeder.
6	Pleeg geen moord	Pleeg geen moord
7	Pleeg geen overspel	Laat elkaar in diens waarde, en wees integer.
8	Steel niet	Steel niet.
9	Leg over een ander geen vals getuigenis af.	Leg over een ander geen vals getuigenis af.
10	Zet uw zinnen niet op het huis van een ander, en evenmin op zijn vrouw, op zijn slaaf, zijn slavin, zijn rund of zijn ezel, of wat hem ook maar toebehoort.	Zet uw zinnen niet op wat een ander ook maar toebehoort.

TIPS

Vind je het leuk om je te verdiepen in religie, en om hierover nieuwe inzichten op te doen? Ik hoop dat deze serie daarbij behulpzaam is geweest. Wie de smaak te pakken heeft gekregen, kan ik de volgende boeken aanbevelen:

Klaas Hendrikse

Geloven in een God die niet bestaat; 2007; uitg. Nieuw Amsterdam

God bestaat niet en Jezus is zijn zoon; 2011; uitg. Nieuw Amsterdam

Frederic Lenoir

Socrates, Jezus, Boeddha; 2013; uitg. VBK Media

God?; 2013; uitg. VBK Media

Uiteraard stel ik met deze leestips niet dat deze schrijvers 'de waarheid' (wat is dat überhaupt?) beschrijven in hun boeken; wel geven ze een verfrissende blik op geloofszaken. Doe ermee wat je wilt...

DE TIEN GEBODEN VERSCHENEN ALS ZOMERSPECIAL IN SERIEVORM OP HET WEBLOG VAN SP-AFDELING VEENENENDAAL IN 2013

HET THEMA VAN ZOMERSPECIAL 2014 IS 'HET KAPITAAL'